

**Zilka Spahić-Šiljak**  
**Marija Grujić**

**UPUTSTVO**

**Modifikacija društvenih i kulturnih  
ZA**

**obrazaca ponašanja muškaraca  
TRAINING  
i žena u Bosni i Hercegovini**

UPUTSTVO ZA TRENING: "MODIFIKACIJA DRUŠTVENIH I  
KULTURNIH OBRAZACA PONAŠANJA ŽENA I MUŠKARACA  
U BOSNI I HERCEGOVINI"

Sarajevo, 2009

Zilka Spahić - Šiljak  
Marija Grujić

**UPUTSTVO ZA TRENING: "MODIFIKACIJA DRUŠTVENIH I  
KULTURNIH OBRAZACA PONAŠANJA ŽENA I MUŠKARACA  
U BOSNI I HERCEGOVINI"**

**Izdavač:**

TPO Fondacija

**Lektura:**

Mediha Mulahasanović - Ahmedić

**DTP i dizajn:**

Emir Šiljak

**Štamparske usluge:**

S.R. PETICA - Zenica

**Sarajevo, 2009.**

# SADRŽAJ

PREDGOVOR .....	1
GLOSAR .....	3
KRATKI RELIGIJSKI POJMOVNIK .....	4
OSNOVNI IZVORI VJERE .....	6
1. KRŠĆANSTVO/HRIŠĆANSTVO .....	6
2. ISLAM .....	8
Unutarnji postulati: .....	8
Vanjski postulati: .....	8
PRAVNI OKVIR.....	11
Sesija 1. SPOL I ROD .....	11
PRILOG 1.....	11
Sesija 2. KONCEPT LJUDSKIH PRAVA I ŽENSKA LJUDSKA PRAVA .....	12
PRILOG 2.....	12
Opća Deklaracija o pravima čovjeka	12
CEDAW konvencija	13
Sesija 3. RODNI ODNOSI U BRAKU I PORODICI .....	13
PRILOG 3.....	14
1. Položaj žene i muškarca u braku	14
2. Bračni odnosi u BiH zakonima	14
3. Nasilje u porodici	15
PRILOG 4.....	15
1. Opća preporuka br. 19	15
2. Zakon o ravnopravnosti spolova BiH	15
Sesija 4. RODNA PERSPEKTIVA U DRUŠTVENO-POLITIČKOM OKVIRU .....	16
PRILOG 6. ....	17
1. Rodne uloge	17
Sesija 5. UČEŠĆE ŽENA U IZGRADNJI MIRA .....	17
KATOLIČKA TRADICIJA .....	18
Sesija 1. O DOSTOJANSTVU ŽENE IZ KATOLIČKE TRADICIJE .....	18
Sesija 2. MODELI RODNIH ODNOSA .....	19
PRILOG 1.....	19
1. Postanak 1:26-27	19
2. Postanak 2:18-25	19
3. Tumačenje Stvaranja	19
PRILOG 2.....	20
1. Teorija podređenosti	20
2. (I Poslanica Korinćanima, 11:1-13)	20
3. Teorija Uzajamnosti	20
PRILOG 3.....	21
Sesija 3. RODNI ODNOSI U BRAKU I PORODICI .....	22
PRILOG 4.....	23
Sesija 4. RODNA PERSPEKTIVA U DRUŠTVENO-POLITIČKOM OKVIRU .....	24
PRILOG 5 – Reproductivna prava .....	24
PRILOG 6 – Iz zakonika kanonskog prava .....	24
PRILOG 7.....	26
PRILOG 8.....	26
Žene i javni život	26
Marija iz Magdale	26
O đakonisama	26

Sesija 5. UČEŠĆE ŽENA U IZGRADNJI MIRA .....	27
PRILOG 9.....	27
1. UN-ova Rezolucija, član 5, 7, 8	27
2. Iz knjige – I vjernice i građanke	28
3. Chiara Lubich	28
PRAVOSLAVNA TRADICIJA.....	29
Sesija 1. O LJUDSKOM DOSTOJANSTVU SA POSEBNIM OSVRTOM NA ŽENU .....	29
PRILOG 1.....	30
1. Jevanđelje po Marku, 15:41-42 (Žene i Isus):	30
2. Dostojanstvo ljudske ličnosti:	30
3. Nejednakost žena i muškaraca:	30
Sesija 2 MODELI RODNIH ODNOSA .....	31
PRILOG 2.....	32
1. Patrijarhat i pravoslavlje	32
2. Zaključci međupravoroslavnog savetovanja održanog na Rodosu, Grčka, 1988. godine	32
3. Zaključci međupravoroslavnog savetovanja održanog na Rodosu, Grčka, 1988. godine	32
PRILOG 3.....	32
Sesija 3. RODNI ODNOSI U BRAKU I PORODICI .....	33
PRILOG 4 .....	33
1. Odnosi u porodici	33
2. Odnosi prema ženi u porodici, nekad i sad?	33
3. Raspodjela poslova u porodici	33
PRILOG 5.....	35
1. Lik hadži-Stake	35
2. Kolo srpskih sestara	35
PRILOG 6.....	35
Član 10 CEDAW konvencije	35
Sesija 5. UČEŠĆE ŽENA U IZGRADNJI MIRA .....	36
PRILOG 7.....	37
UN-ova Rezolucija 1325	37
PRILOG 8.....	37
1. Sveta Tekla	37
2. Sv. Petka – Paraskeva	37
3. Sv. Nina	37
4. Sv. Marija Egipćanka	38
ISLAMSKA TRADICIJA.....	39
Sesija 1. O DOSTOJANSTVU IZ ISLAMSKE PERSPEKTIVE .....	39
PRILOG 1 .....	40
1. Očuvanje dostojanstva	40
2. Univezalistička perspektiva o dostojanstvu čovjeka	40
3. Komunalistička perspektiva	40
4. Ekscerpti iz Kairske deklaracije	40
Sesija 2. MODELI RODNIH ODNOSA .....	41
PRILOG 2 .....	42
1. Teorija podređenosti	42
2. Teorija komplementarnosti	42
3. Teorija egalitarnosti	42
PRILOG 3 .....	42
1. Stvaranje u paru	42
2. Kur'anska platforma ravnopravnosti	43
3. CEDAW dijelovi za jednu grupu (član 5, 4, 1, Uvod)	43
4. Namjesništvo žene i muškarca	43
5. Društveni angažman vjernika/ca	43

6. Obavljanje molitve	43
7. Dobročinstvo	43
8. Individualna odgovornost	43
Sesija 3. RODNI ODNOSI U PORODICI .....	44
PRILOG 4 .....	45
1. Ljubav i smiraj u braku	45
2. Čednost žene	45
3. Bračni život poslanika Muhammeda a.s.	45
5. Odnos prema ženskoj djeci	46
6. Odnos očeva prema djeci	46
PRILOG 5 .....	46
1. Različita tumačenja i prijevodi kur'anskog teksta o odnosu muškarca prema ženi	46
2. Poruke Poslanika Muhammeda a.s.	46
3. Upustva o nasilju u porodici muslimanskih psihologa upućenog imamima u Americi	46
1. <i>Osluškivanje kako zajednica živi</i>	
2. <i>Učiti o problemima s kojima se suočava vas džemat</i>	
3. <i>Djelovati (pro)aktivno u borbi protiv nasilja u porodici</i>	
4. <i>Učiniti pomoć dostupnom</i>	
5. <i>Pripremiti zajednicu za situaciju "nulte tolerancije"</i>	
Sesija 4. RODNA PERSPEKTIVA U DRUŠTVENO-POLITIČKOM ŽIVOTU .....	48
PRILOG 6 .....	49
1. Kur'anske poruke o obrazovanju	49
2. Ai'ša najobrazovanija žena u prvoj muslimanskoj zajednici u Medini	49
3. Primjer izjava ispitanica iz istraživanja Žene, religija i politika	49
4. Ekscerpti CEDAW konvencije u članu 10	49
5. Opće dobro	49
6. Hatidža, uspješna poslovna žena	50
7. Ummu Selema	50
8. Fatima Mernissi (iz knjige Zaboravljene vladarice u svijetu islama)	50
Sesija 5. IZGRADNJA MIRA .....	51
PRILOG 7 .....	52
1. Kur'anski koncepti izgradnje mira	52
2. Kur'anske medote mirotvorstva	52
PRILOG 8 – Rezolucija UN-a 1325 .....	52
PRILOG 9.....	53
1. Balkisa, vladarica od Sabe	53
2. Širin Ebadi – muslimanka i građanka	53
WEB LINKOVI SA FOTOGRAFIJAMA .....	54
OPĆA DEKLARACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA .....	56
KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE NAD ŽENAMA (CEDAW KONVENCIJA) .....	60
REZOLUCIJA 1325 (2000.) .....	72



## PREGOVOR

*Uputstvo za trening: "Modifikacija društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca u Bosni i Hercegovini", dio je istoimenog projekta koji je provela TPO fondacija uz podršku UNIFEM-a i norveške vlade u periodu od 2008. do 2009. godine. Namjera je bila pripremiti trening-materijal za promociju CEDAW konvencije i UN-ove Rezolucije 1325 o ženama, miru i sigurnosti iz perspektive monoteističkih religijskih tradicija – islam, pravoslavlje, katoličanstvo. Međutim, tokom pripreme materijala, autorice tekstova su odlučile proširiti projektne aktivnosti i pripremiti ne samo uputstvo za trenere već i knjigu tekstova u kojima se može pronaći više informacija o rodnim odnosima u islamskoj, pravoslavnoj i katoličkoj religijskoj tradiciji. Tako je prvo napisana knjiga "I vjernice i građanke", a onda je na osnovu knjige pripremljeno Uputstvo za trening: "Modifikacija društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca u Bosni i Hercegovini".*

*Uputstvo za trening prati sadržaj knjige "I vjernice i građanke" i kroz pet modula/sesija nudi jednostavne upute, pravila, prijedloge i pojašnjenja koja se mogu koristiti za pripremu i održavanje treninga i radionica u svrhu promocije ženskih ljudskih prava, sa naglaskom na CEDAW konvenciju i UN-ovu Rezoluciju 1325 o ženama, miru i sigurnosti. Sadržaj Uputstva za trening obuhvaća sljedećih pet oblasti:*

- 1. Dostojanstvo žene u religijskim tradicijama,*
- 2. Modeli rodnih odnosa,*
- 3. Rodni odnosi u braku i porodici,*
- 4. Rodna perspektiva u društveno-političkom okviru,*
- 5. Učešće žena u izgradnji mira.*

*Prvi modul, Rodni odnosi – opći pravni okvir, također je strukturiran u pet modula/sesija, ali sa nešto drukčijim sadržajem: prva sesija govori o konceptima spola i roda, druga o konceptu ljudskih prava i ženskih ljudskih prava, treća o rodnim odnosima u braku i porodici, četvrta o rodnoj perspektivi u društveno-političkom okviru i peta o učešću žena u izgradnji mira.*

*Uputstvo za trening, također, sadrži i glosar osnovnih pojmova koji se koriste u modulima/sesijama, zatim, prijedlog vježbica za podizanje energije (energizeri) i koncentracije tokom treninga, te kratki uvod u kršćanstvo i islam u kojem su sažeto objašnjeni osnovni pojmovi i učenja ovih religijskih tradicija. Na kraju su dodani i sljedeći dokumenti: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i osnovim slobodama, CEDAW konvencija i UN-ova Rezolucija 1325 o ženama, miru i sigurnosti, kako bi treneri imali na jednom mjestu sve potrebne dokumente i tekstove za izvođenje trening-sesija.*

*Uputstvo za trening je osmišljeno kao model za pripremu treninga na osnovu kojeg se mogu proširivati ili skraćivati sadržaji pojedinih modula/sesija, ovisno o potrebama i ciljevima budućih treninga s ovim temama. Svaki modul/sesija se može odvojeno koristiti za trening pojedinih grupa, ali je preporučeno da se prije toga obradi modul/sesija 1. Rodni odnosi – opći pravni okvir. Izuzetak su grupe koje već imaju znanja o tome ili su već prošle treninge i seminare o ravnopravnosti spolova iz perspektive međunarodnih i domaćih pravnih normi i standarda.*

*Zahvaljujemo se svim saradnicima/cama koji/e su svojim komentarima i sugestijama pomogli/e da Uputstvo za trening bude što bolje osmišljeno i što jasnije formulirano. Posebnu zahvalnost dugujemo sljedećim nevladinim organizacijama (čije su predstavnice učestvovala na prvom dvanaestodnevnom treningu u Sarajevu u junu 2009. godine): Medica Zenica, CIM Sanski Most, Perpetum mobile Banja Luka, Lara Bijeljina, Vive žene Tuzla, Most Višegrad, Fondacija CURE Sarajevo, IMIC Sarajevo.*

*Pripremu i štampu Uputstva za trening su podržali UNIFEM i Vlada Kraljevine Norveške, ali napominjemo da ideje i stavovi izneseni u Uputstvu ne održavaju njihove zvanične stavove.*

Zilka Spahić– Šiljak  
Marija Grujić



